

QUAN ĐIỂM VỀ SỰ VẬN DỤNG NHỮNG GIÁ TRỊ CỦA CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN VỀ NHÀ NƯỚC

★ PGS, TS TÀO THỊ QUYÊN

*Viện Nhà nước và Pháp luật,
Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh*

★ ThS ĐIỆP VĂN CHIẾN

Thanh tra tỉnh Quảng Ninh

● **Tóm tắt:** Việc vận dụng và phát triển những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước là yêu cầu tất yếu, khách quan trong tiến trình đổi mới ở Việt Nam hiện nay. Nhưng vận dụng như thế nào, theo nguyên tắc nào? Bài viết phân tích các quan điểm căn bản triết trong quá trình vận dụng, bảo đảm sự vận dụng đúng đắn, sáng tạo, phù hợp thực tiễn xây dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam hiện nay.

● **Từ khóa:** chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước.

1. Kiên định coi lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước kiểu mới là kim chỉ nam trong quá trình xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam

Tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Đảng ta nhấn mạnh: "trong bất kỳ điều kiện và tình huống nào, *phải kiên trì thực hiện đường lối và mục tiêu đổi mới, kiên định và vận dụng sáng tạo, phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin...*"^[1]. Điều này đã được chứng minh qua thực tiễn 30 năm đổi mới: "Công cuộc đổi mới ở Việt Nam đạt được những thành tựu to lớn, định hướng xã hội chủ nghĩa được giữ vững. Thành công này bắt nguồn từ sự kiên định, vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh của Đảng ta trong những điều kiện và hoàn cảnh có tính đặc thù như Việt Nam"^[2].

Về việc phát triển sáng tạo những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin, cần thấm nhuần quan điểm của C.Mác khi nói về học thuyết của mình rằng, đó không phải là những giáo điều khô cứng mà là một học thuyết mở mang bản chất sáng tạo và phải được phát triển không ngừng cùng sự phát triển của thực tiễn xã hội. Yêu cầu phát triển những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin là tất yếu, khách quan, bởi lẽ: "Học thuyết Mác - Lênin chỉ thể hiện sức sống trường tồn khi được phát triển một cách toàn diện, bởi vì thế giới luôn biến đổi không ngừng. Học thuyết Mác - Lênin có lạc hậu hay không lạc hậu hoàn toàn phụ thuộc vào những người sẽ kế tục học thuyết đó"^[3].

Với quan điểm chung về kiên trì vận dụng, phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin trong công cuộc đổi mới đất nước, coi chủ nghĩa Mác - Lênin

là kim chỉ nam cho mọi hành động như vậy, việc tiếp tục vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước ở Việt Nam hiện nay cần quán triệt đầy đủ tinh thần quan điểm đó.

Nội dung cụ thể giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước bao gồm: quyền lực nhà nước thuộc về Nhân dân; nhà nước tổ chức và hoạt động theo nguyên tắc pháp chế XHCN; nhà nước có cách thức tổ chức quyền lực và kiểm soát quyền lực hợp lý; nhà nước XHCN do Đảng Cộng sản lãnh đạo... cần được tiếp tục coi là kim chỉ nam trong quá trình xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam hiện nay. "Đây không chỉ là một trong những giá trị bền vững của chủ nghĩa Mác - Lênin mà còn thể hiện những phát triển sáng tạo của Hồ Chí Minh, đặc biệt là tư tưởng về dân chủ và thực hành dân chủ của Người"⁽⁴⁾.

Gần 35 năm đổi mới vừa qua, Đảng và Nhà nước ta đã vận dụng và phát triển sáng tạo những giá trị tư tưởng đó, đã đạt được những thành tựu quan trọng trong xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN và phát huy dân chủ XHCN ở nước ta. Đảng ta đã xác định: "Dân chủ trở thành một mục tiêu trong hệ mục tiêu của đổi mới, nhà nước pháp quyền đặt trong hệ đặc trưng của xã hội xã hội chủ nghĩa mà chúng ta đang xây dựng. Đây cũng là một trong những phương thức xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam, là vấn đề được chú trọng trong đổi mới hệ thống chính trị ở nước ta"⁽⁵⁾.

2. Vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước phải bảo đảm tính biện chứng, toàn diện và đặt trong mối quan hệ với việc vận dụng giá trị khác của chủ nghĩa Mác - Lênin

Việc tách ra vận dụng giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về từng vấn đề, từng nội dung chỉ là một sự vận dụng giản đơn, phiến diện. Do đó,

việc vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước phải bảo đảm tính biện chứng, toàn diện. Nói cách khác, chúng ta không chỉ thuần túy, giản đơn vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước, mà phải gắn chặt việc vận dụng đó với vận dụng quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về cách mạng vô sản, về con đường đi lên CNXH, về dân chủ XHCN, về pháp luật, pháp chế XHCN, về quyền con người, quyền công dân...

Chẳng hạn, từ luận điểm cốt lõi của chủ nghĩa Mác về "biến nhà nước từ cơ quan đứng trên xã hội thành cơ quan hoàn toàn phục tùng xã hội"..., Đảng ta đã khẳng định quyết tâm xây dựng một Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa hoạt động trên cơ sở pháp luật với một nền pháp chế dân chủ, bảo đảm quyền con người, quyền công dân, bảo đảm sự phát triển tối đa và phát triển toàn diện của con người⁽⁶⁾.

Vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước phải bảo đảm đồng bộ với vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về thời kỳ quá độ đi lên chủ nghĩa xã hội, về sứ mệnh của giai cấp công nhân, về giá trị thặng dư, về giải phóng và phát triển con người, về văn hóa, về môi trường sinh thái, về xây dựng Đảng⁽⁷⁾... Điều đó đòi hỏi sự tương thích giữa vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin trong xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN, phát triển nền kinh tế thị trường theo định hướng XHCN, trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, xây dựng Đảng, xây dựng nền dân chủ XHCN, xây dựng nền văn hóa XHCN, xây dựng con người, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội.

3. Vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước phải bảo đảm phát huy những thành tựu, đồng thời khắc phục những thất bại, sai lầm của chủ nghĩa xã hội hiện thực và rút ra những kết luận, bài học phù hợp cho Việt Nam

Muốn vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước ở Việt Nam một cách hiệu quả, cần nghiên cứu chỉ ra những thành công của các nhà nước XHCN trên thế giới, chỉ rõ những nhà nước đó đã vận dụng đúng đắn những nội dung gì trong quan điểm của các nhà kinh điển Mác - Lênin về nhà nước. Đồng thời, cần chỉ ra những sự vận dụng sai lầm, giáo điều, chủ quan, duy ý chí của các nhà nước đó để có thể khắc phục.

Trong bài viết "Cách mạng Tháng Mười Nga và chủ nghĩa xã hội hiện thực: Giá trị lịch sử và ý nghĩa thời đại", GS, TS Nguyễn Xuân Thắng khẳng định: "Thành tựu nổi bật của một thế kỷ xây dựng CNXH là sự lớn mạnh nhanh chóng, sức hấp dẫn của CNXH và sự xuất hiện nhiều mô hình XHCN trên thế giới... Nhiều thành tựu trong tổ chức quản lý xã hội của CNXH đã khiến cho các nước tư bản chủ nghĩa cũng phải thừa nhận và học tập. Thế giới đã phát triển bình đẳng hơn, công bằng hơn. Sự lựa chọn con đường XHCN đã trở thành một xu thế lớn"⁽⁸⁾.

Từ cuối thế kỷ XX đến nay, hàng loạt mô hình CNXH thời kỳ cải cách, đổi mới thành công trên thế giới. Thành công của các mô hình nêu trên đều có sự vận dụng và phát triển những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước. Trong đó, bài học thành công trong xây dựng Nhà nước pháp trị XHCN đặc sắc Trung Quốc và Nhà nước dân chủ xã hội ở các nước Bắc Âu và Aixoten cần được vận dụng trong xây dựng nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam hiện nay.

Nhà nước ở các nước Bắc Âu luôn năng động tận dụng những cơ hội, thành tựu của khoa học công nghệ, đồng thời khắc phục có hiệu quả những tác động tiêu cực của kinh tế thị trường. Mô hình quản lý nhà nước ở các nước Bắc Âu đều đang chuyển sang mô hình "quản trị công mới", "nhà nước kiến tạo" phục vụ người dân và doanh

niệp, xây dựng "chính phủ liêm chính" quản trị tốt các lĩnh vực của đời sống xã hội; đổi mới nền dân chủ phù hợp với bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế... Nguyên nhân thành công của mô hình Bắc Âu đó là xây dựng nhà nước kiến tạo bằng hoàn thiện thể chế, tăng cường quản lý phát triển xã hội và phát huy dân chủ. Đây chính là những bài học quý báu về vận dụng những nguyên lý của chủ nghĩa Mác - Lênin về "biến nhà nước từ cơ quan đứng trên xã hội trở thành cơ quan hoàn toàn phục tùng xã hội" và "nhân dân tham gia quản lý nhà nước" mà Việt Nam rất cần nghiên cứu và học tập, tiếp thu.

Trung Quốc cũng đã có rất nhiều thành công trong vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước, đặc biệt trong thời Tổng Bí thư Tập Cận Bình xây dựng Nhà nước pháp trị XHCN đặc sắc Trung Quốc. "Đường lối pháp trị xã hội chủ nghĩa đặc sắc Trung Quốc là tôn chỉ xuyên suốt, thành tựu xây dựng pháp trị của Trung Quốc, suy cho cùng, chính là mở ra đường lối pháp trị xã hội chủ nghĩa Trung Quốc"⁽⁹⁾. Bài học về sự kiên trì sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản đã được Tổng Bí thư Tập Cận Bình chỉ rõ: "Điều cần bản trong quản trị đất nước của chúng ta chính là sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Trung Quốc và chế độ xã hội chủ nghĩa"⁽¹⁰⁾.

Trong quá trình vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước ở Việt Nam hiện nay cần có chủ trương vận dụng đúng đắn, khoa học, khách quan, tránh tình trạng quan liêu, giáo điều, chủ quan, duy ý chí, sai lầm trong nhận thức lý luận về xây dựng nhà nước và quản lý xã hội dẫn đến sai lầm trong mô hình thiết kế, cơ chế vận hành của nhà nước.

Đảng Cộng sản Việt Nam hiện nay cần tránh những sai lầm trong nhận thức lý luận và vận dụng quan điểm của các nhà kinh điển Mác - Lênin về nhà nước của Đảng Cộng sản ở Liên Xô

và một số nước Đông Âu. Chẳng hạn đã không tuân thủ những nguyên tắc tổ chức và hoạt động của nhà nước pháp quyền XHCN, nên đã biến Đảng dân trở thành tổ chức chính trị độc tôn quyền lực, đứng trên pháp luật. Đồng thời, cần khắc phục căn bệnh hình thức về tính dân chủ của nhà nước kiểu mới. "Việc hạn chế dân chủ như một thứ rào cản, hạn chế sự sáng tạo trong xã hội, hạn chế vai trò của nhân dân trong giám sát quyền lực, phản biện các chính sách xã hội... Đó cũng chính là mảnh đất tốt cho chủ nghĩa quan liêu, là môi trường thuận lợi cho sự chuyên chế, độc đoán, là căn bệnh làm cho Đảng, Nhà nước xa rời nhân dân, nhân dân mất dần niềm tin vào Đảng và Nhà nước"⁽¹¹⁾.

Song song với khắc phục những sai lầm trong nhận thức và vận dụng nội dung lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước, Đảng Cộng sản Việt Nam cần khắc phục những sai lầm về thái độ, phương pháp, cách thức vận dụng những nội dung lý luận đó. "Sai lầm trong nhận thức lý luận còn thể hiện ở phương pháp không đúng khi tiếp cận với chủ nghĩa Mác - Lênin, sự bảo thủ, hẹp hòi trong thái độ ứng xử với những giá trị của văn minh nhân loại, nhất là những gì liên quan đến CNTB. Đặc biệt, sự độc đoán, chuyên quyền, mất dân chủ và chủ nghĩa cá nhân là nguyên nhân cản trở, không cho phép phát triển hệ thống lý luận khoa học, khách quan, đúng đắn trong điều kiện CNXH hiện thực mô hình Xôviết"⁽¹²⁾.

4. Vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước phải bảo đảm phát triển những giá trị đó sao cho phù hợp với thực tiễn phát triển của cơ sở hạ tầng xã hội

Những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước chỉ có thể phát huy tác dụng và có sức lan tỏa trong xã hội hiện đại khi nó được phát triển một cách toàn diện và tương thích với thời đại Cách mạng công nghiệp 4.0, toàn cầu hóa và hội

nhập quốc tế hiện nay. Bởi lẽ, "Các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin là những thiên tài, nhưng các ông cũng bị quy định bởi thời đại, vì vậy không thể đòi hỏi học thuyết của các ông trả lời thay cho các thế hệ sau, nhất là đối với những vấn đề chưa xuất hiện ở thời đại các ông, hoặc thực tiễn thời đại đó chưa đặt ra"⁽¹³⁾. Việc vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước, đặc biệt về vai trò, chức năng của nhà nước, phương thức vận hành, quản lý của nhà nước trong bối cảnh Cách mạng công nghiệp 4.0 phải được phát triển sao cho thích ứng với thời đại mới.

Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đang được hình thành với xu hướng phát triển dựa trên nền tảng tích hợp cao độ của hệ thống kết nối số hóa - vật lý - sinh học. "Cuộc cách mạng sản xuất mới này được dự đoán sẽ tác động mạnh mẽ đến mọi quốc gia, chính phủ, doanh nghiệp và người dân khắp toàn cầu, cũng như làm thay đổi cách chúng ta sống, làm việc và sản xuất"⁽¹⁴⁾.

Vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước ở Việt Nam trong bối cảnh hiện nay đòi hỏi phải tôn trọng quy luật khách quan của sự phát triển kinh tế - xã hội, xuất phát từ thực tiễn của Cách mạng công nghiệp 4.0, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế hiện nay đối với nhà nước. Đồng thời, cần phải nghiên cứu những yêu cầu mới đang đặt ra đối với nhà nước trong bối cảnh hiện nay, bảo đảm sao cho sự vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước thực sự tương thích và đáp ứng một cách hiệu quả những yêu cầu và đối phó với những thách thức do Cách mạng công nghiệp 4.0, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế đặt ra.

Trong xã hội công nghệ thông tin, công nghệ số hiện nay, Nhà nước không chỉ một chiều ứng dụng những thành tựu của công nghệ hay chỉ một chiều chịu sự tác động, áp lực, thách thức mạnh mẽ từ cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0

mà còn có vai trò, trách nhiệm to lớn trong việc hoạch định chính sách, pháp luật, xây dựng và phát triển xã hội công nghệ thông tin, xã hội tri thức, nền kinh tế tri thức, kinh tế số. Thực hiện yêu cầu đó chính là vận dụng quan điểm mà C.Mác và Ph.Ăngghen đã nhấn mạnh: “Nhà lập pháp phải coi mình như là nhà khoa học tự nhiên. Ông ta không làm ra pháp luật, ông ta không phát minh ra chúng mà chỉ nêu chúng lên; ông ta biểu hiện những quy luật nội tại của những mối quan hệ tinh thần thành những đạo luật thành văn có ý thức”⁽¹⁵⁾.

5. Vận dụng những giá trị của chủ nghĩa Mác - Lênin về nhà nước cần tiếp thu tinh hoa trí tuệ của nhân loại về vấn đề nhà nước phù hợp với bối cảnh thế giới đã thay đổi, lý luận và thực tiễn về nhà nước cũng đã thay đổi

“Học thuyết Mác - Lênin được vận động trong một hệ thống đa dạng của các trào lưu tư tưởng. Các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác - Lênin không bao giờ coi lý luận của mình là độc tôn chân lý, mà luôn luôn được cọ xát với các quan điểm lý luận khác; là một quá trình phát triển, tự vượt qua chính mình, trên cơ sở khoa học”⁽¹⁶⁾.

V.I.Lênin cũng đã chỉ ra một công thức về CNXH, đồng thời là một chỉ dẫn phương pháp luận rất quan trọng trong cách tiếp nhận các giá trị của văn minh nhân loại: “Dùng cả hai tay mà lấy những cái tốt của nước ngoài: Chính quyền xô-viết + trật tự ở đường sắt Phổ + kỹ thuật và cách tổ chức các cơ-rót ở Mỹ + ngành giáo dục quốc dân Mỹ etc. etc. ++ = Σ(tổng số, tổng kết lại) = chủ nghĩa xã hội”⁽¹⁷⁾ □

Hữu Nghĩa, GS,TS Vũ Văn Hiến, PGS,TS Nguyễn Việt Thống (đồng chủ biên): *Một số vấn đề lý luận - thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam qua 30 năm đổi mới*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2016, tr.16, 21, 22, 21.

(4), (5), (7) Hội đồng Lý luận Trung ương, PGS, TS Tô Huy Rứa, GS, TS Hoàng Chí Bảo (đồng chủ biên): *Nghiên cứu chủ thuyết phát triển của Việt Nam trong thời đại Hồ Chí Minh* (Sách chuyên khảo), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2017, tr.353, 353, 347-354.

(6) Nguyễn Phú Trọng: *Phát huy dân chủ, tiếp tục xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.13-16.

(8) Nguyễn Xuân Thắng: *Cách mạng Tháng Mười Nga và chủ nghĩa xã hội hiện thực: Giá trị lịch sử và ý nghĩa thời đại*, hcm.vn, ngày 14-12-2017.

(9), (10) Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Tập Cận Bình - tư tưởng chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc thời đại mới - 30 chuyên đề do Ban Tuyên giáo Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc biên soạn (Tài liệu nghiên cứu Lưu hành nội bộ)*, Hà Nội, 2016, tr.275, 274.

(11), (12) GS, TS Tạ Ngọc Tấn: *Những sai lầm về nhận thức lý luận dẫn đến sự sụp đổ mô hình chủ nghĩa xã hội hiện thực ở Liên bang Xô viết*, [http://m.tapchikhxh.vass.gov.vn/nhung-sai-lam-ve-nhan-thuc-ly-luan-dan-den-su-sup-do-mo-hinh-chu-nghia-xa-hoi-hien-thuc-o-lien-bang-xo-viet-n50115.html](http://m.tapchikhxh.vass.gov.vn/nhung-sai-lam-ve-nhan-thuc-ly-luan-dan-den-su-sup-do-mo-hinh-chu-nghia-xa-hoi-hien-thuc-o-lien-bang-xo-viet), ngày 1-3-2018.

(14) PGS, TS Nguyễn Thị Quế Anh, PGS, TS Ngô Huy Cương (đồng chủ biên): *Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và những vấn đề đặt ra đối với cải cách pháp luật Việt Nam*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2018, tr.388.

(15) C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, t.1, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tr.232.

(17) V.I.Lênin: *Toàn tập*, t.36, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.684.

(1) DCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.180.
(2), (3), (13), (16) GS,TS Phùng Hữu Phú, GS,TS Lê